

מצגת מגן דוד – מסמך הנחיות למורה ולמדריך

כותרת

שקף 1

נשאל מה משמעות השם "מגן דוד"?
על איזה דוד מדובר, ועל איזה מגן?

שקף 2

נעלה אפשרויות: האם הכוונה למגן של דוד (המלך) או לזה שמגן על דוד?
נשאל – מה אתם יודעים על דוד המלך?

שקף 3

נסביר: בהקשר היהודי, הצירוף "מגן דוד" נזכר לראשונה בתלמוד הבבלי, אך לא כסמל, אלא ככינוי לאלוהים: "ברוך אתה ה' מגן דוד" (פסחים, ק"ז, ע"ב).
ככל הנראה, **מקור השם** "מגן דוד" באגדה, שלפיה הסמל הופיע על המגינים של צבא דוד המלך.

שקף 4

ומה הקשר בין הסמל לדוד?
יש הטוענים שששת הקצוות של מגן הדוד מסמלים את ששת התארים שנתן הנביא ישעיה לדוד המלך: "רוח חכמה ובינה, רוח עזה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'" (ישעיהו י"א, ב).
ואולי הסמל קשור לחתימתו של דוד המלך בכתב עברי עתיק, שבו צורת האות ד' כצורת משולש?

נסביר: יש הטוענים שמקור צורת הסמל מגן דוד הוא במנורת המשכן, שניצבה במקדש. על פי ההוראות הכתובות בתורה (שמות כה, לא, לג), בבסיס כל אחד מהנרות בקני המנורה צריכים להיות כפתור ופרח. על פי פרשנים צורת הכפתור היתה ככל הנראה צורת תפוח. ייתכן שהפרח היה שושן צחור - פרח בעל שישה קודקודים, שבמבט-על נראה כמגן דוד.

שקף 5

גם כתר הרימון שהופיע כקישוט נפוץ וכסמל לשפע, ליופי, לחכמה ולשגשוג בעולם היהודי העתיק, נראה במבט-על כמגן דוד.

ואולי זה כתרו של דוד המלך, כפי שהוא נראה במבט מן השמים?

נסביר: ראשיתו של הסמל מגן דוד, שנקרא בלועזית הקסג'ם (הקסה=6, גרם=תרשים. הקסג'ם הוא תרשים של כוכב בעל שישה קצוות), חוזרת אלפי שנים לאחור, אל התרבויות הקדומות של המזרח הרחוק (שמשמשות בו עד היום).
אפשר לראות את הסמל על מקדשים הודיים עתיקים בני אלפי שנים. במדיטציה בודהיסטית הוא משמש להשגת תחושת שקט והרמוניה, ובהינדואיזם הוא סמלה של האלה לקשמי – אלת המזל והשפע החומרי.

שקף 6

נסביר: אומנם הסמל מגן דוד זוהה על חותם יהודי שנמצא בצידון כבר במאה השביעית לפני הספירה, וגם שימש כעיטור בבתי כנסת כבר במאה השלישית והרביעית לספירה, אך ככל הנראה הוא היה באותה עת קישוט וסמל מיסטי להגנה מפני עין הרע, כמו הפנטגרם (הכוכב המחומש שידוע כ"חותם שלמה" - ח'תאם סולימאן). בחפירות מאותם זמנים נמצאו לצידו של מגן הדוד גם סמלים כמו צלב קרס, שבאופן מפתיע, גם הוא נחשב בתרבויות העתיקות של המזרח לסמל של הרמוניה ושלוש.

נסביר: בנצרות: בכנסיות עתיקות אפשר למצוא לא פעם מגן דוד כמוטיב עיטורי. באסלאם: ההקסגון והפנטגרם (ח'תאם סולימאן) מעטרים מסגדים רבים ברחבי העולם. לאחר שמגן דוד נעשה לסמל יהודי, במהלך ימי הביניים, פחת השימוש בו בעולם המוסלמי.

נסביר: בתורת האלכימיה שימש מגן דוד סמל ליסודות הברואה, סמל המאגד בתוכו את כל מה שקיים – מים, אדמה, אוויר ואש, כפי שרואים בתמונה, וגם כמייצג את השילוב הבלתי אפשרי בין מים לאש או בין גשמי לרוחני, בין השמיים והארץ (הביטוי מוכר לכם?).

אחרים טוענים כי הוא משלב יסוד זכרי ויסוד נקבי, או יסוד שמיימי (חץ המצביע למעלה) ויסוד ארצי (חץ המצביע למטה לאדמה).

נסביר: מגן דוד הפך לראשונה לסמל יהודי מובהק במאה ה-14, כשהקיסר קארל הרביעי העניק ליהודי פראג את הזכות לשאת דגל משלהם. הם בחרו בכוכב בעל שישה קודקודים והציבו אותו על דגל ארגמני, כשבמרכזו כובע שוודי שמייצג את הצלחת הקהילה בהגנה מפני פלישת השוודים ואת השתתפותה במלחמת שלושים השנים.

מפראג התפשט השימוש הרשמי במגן הדוד כסמל יהודי, ואז גם החל החיפוש אחר הצדקות לשייכו ליהודים במקורות העתיקים.

נסביר: אגודת הסטודנטים היהודים "אחוות ציון" הייתה הגוף הראשון בתנועה הציונית שבחר במגן דוד לסמלו, באירוע נשף האגודה שנערך ב-1881.

בשנת 1882 כללו הביל"ויים מגן דוד בסמלם. הרצל בחר בו כסמל לעיתונו.

בשנת 1884, בעת החגיגות לציון 100 שנה להולדתו של משה מונטיפיורי, הונף דגל בעל שני פסי תכלת על רקע לבן (ללא מגן דוד).

באותה שנה הניף ישראל בלקינד, ראש חלוצי ביל"ו, דגל עברי בראשון לציון, בחגיגה לציון שלוש שנים לעלייה על הקרקע. הוא תיאר את הדגל כ"ריעת אריג לבנה: שתיים שתיים רצועות של תכלת משני קצותיה, דוגמת הטלית שלנו, ומגן דוד של תכלת באמצע".

נסביר: ב-1897 בחר דוד וולפסון, עוזרו של הרצל, שארגן את הקונגרס הציוני הראשון, לתלות דגל ובו שני פסי תכלת ומגן דוד כדגל הקונגרס. ב-1933 הפך דגל זה לדגל הרשמי של התנועה הציונית, ומאוחר יותר לדגל ישראל.

וולפסון כתב: "בפקודת מנהיגנו הרצל באתי לבאזל כדי לעשות את ההכנות לקונגרס הציוני הראשון... באיזה דגל נקטט את אולם הקונגרס? מה הם צבעיו? הן דגל אין לנו... והנה הבהיק רעיון במוחי: הרי יש לנו דגל, לבן וכחול, בטלית אשר בה נתעטף בתפילתנו – טלית זו היא סמלנו. נוציא נא את הטלית מנרתיקה ונפרוש אותה לעיני ישראל ולעיני כל העמים. הזמנתי דגל כחול לבן ומגן דוד מצויר עליו."

נסביר: הרצל עצמו הציע לעצב דגל ובו שבעה כוכבים, שמשתלבים יחד לצורת מגן דוד ומעליו כוכב (בהצעה אחת של הרצל היו הכוכבים אמורים להיות בקודקודי המשולשים, ובהצעה אחרת - בתוכם).

"אני מתאר לעצמי דגל לבן עם שבעה כוכבי-זהב. היריעה הלבנה מסמלת את החיים החדשים, הטהורים; הכוכבים הם שבע שעות-הזהב של יום העבודה שלנו, שכן בסימן העבודה הולכים היהודים אל הארץ החדשה".

על שם רעיון זה קרוי מחלף שבעת הכוכבים המוביל לעיר הרצליה, שנקראת על שמו של הרצל.

בהמשך הציע הרצל להוסיף לדגל גם אריה, שיסמל את גור-אריה יהודה. דגל כזה הונף בקונגרס הציוני השני.

שקף 13

נסביר: קק"ל, שהוקמה בקונגרס הציוני החמישי וחרתה על דגלה את גאולת אדמות ארץ ישראל ואת חינוך הנוער לציונות ולהתיישבות, הנפיקה בשנת 1902 את הבול הראשון במפעל הבולים שלה - בול ציון, שעליו מגן דוד ובמרכז המילה "ציון".

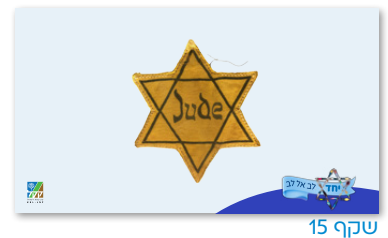
מפעל הבולים נועד לאיסוף תרומות לגאולת האדמות, אך בעיקר לחינוך, ומגן דוד היה הסמל הראשון שנבחר להפיץ את הבשורה בין היהודים בגולה. גם על הקופסה הכחולה, שהפכה למפעל החינוכי הראשי של קק"ל, הופיע מגן דוד במרבית הגרסאות, והוא נמצא עליה עד היום.

שקף 14

נסביר: בשנות ה-30 של המאה ה-20 חיזקו הנאצים את הזיהוי של מגן הדוד כסמל יהודי, כשכפו על היהודים לענוד את הטלאי הזהב.

הטלאי הזהב הורכב ממגן דוד שבמרכזו המילה JUDE, שפירושה בגרמנית יהודי. הטלאי הזהב כונה גם "כוכב היהודים".

שקף 15

נסביר: באוקטובר 1948, מעט לאחר קום המדינה, התכנסה מועצת המדינה הזמנית והכריזה על דגלה של מדינת ישראל.

ועדת הדגל והסמל דנה בהצעות שונות לדגל - דגל שבעת הכוכבים של הרצל, דגל ובו מגן דוד צהוב לזכר הנספים בשואה, הוספת דמות אריה, שמסמל את "גור-אריה יהודה", כמו בדגל שנתלה באולם הקונגרס הציוני השני, ועוד.

מתוך כל ההצעות לעיצוב קיבלה הוועדה את דגלו של וולפסון, וקבעה אותו כדגל מדינת ישראל.

שקף 16

נספר על אנקדוטה נחמדה:

לא רק מדינת ישראל השתמשה במגן הדוד בדגלה.

הסמל נמצא בדגל בורונדי, והופיע גם בדגל של צפון אירלנד עד 1972, בדגל ניגריה בהיותה מושבה בריטית (1886 - 1957) ובדגל ח'ליף מרוקו עד 1915.

שקף 17

נסכם: לפי תורת הקבלה מגן דוד מסמל את ששת הכיוונים: ימינה, שמאלה, למעלה, למטה, אחורה וקדימה, שהם גם הגבולות של שלושת הממדים: אורך, רוחב וגובה.

גם בהקשר היהודי, כמו בתרבויות המזרח, הוא מייצג הרמוניה, אחדות ושילוב בין ניגודים. ואולי הוא בא לרמוז לנו רמז גם כיום, אלפי שנים אחרי שנולד, ויותר משבעים שנה אחרי שנולדה המדינה שהוא הסמל המתנוסס במרכז דגלה: רק אם נצליח למצוא את הדרך לשלב בין כל הניגודים, רק אם נפנה תמיד גם פנימה וגם החוצה, נקשיב לשונה, ונזכור שגורלו שזור בגורלנו, רק אם נמצא את הדרך להשתלב בצורה הרמונית זה עם זה ועם העולם.

שקף 18